

Irodalmi rangra emelte Endrőd nyelvjárását

Történetek egy igaz emberről

Egybekelésünk után nem sokkal Jolika, a feleségem az endrődi postán összetalálkozott Mátéval. A párom olyan volt, akár a nádszál. Máté jól megnézte és írt hozzá egy négysorost: „Kislány, ha fölszed néhány kilót, szó lehet szerelemről is!” Figyelik a gondolatímet? Már akkor modernül írt az én Máté barátom!

Az elébb leírt anekdotát Márton Gábor mesélte minap az endrődi könyvtárban. Itt gyűlt össze egy kis társaság, hogy megidézzék a május 8-án elhunyt Tímár Máté szellemét. Bátyja, barátja, iskolatársa, kedves földije, könyvtáros tisztelője mesélt róla egy-egy történetet. Azt, hogy írónak kiváló volt, a könyvei tanúsítják. Mi a testvér, a jóban-rosszban kitartó barát, a népművelő, a szülőföldjéért rajongó lokálpatrióta lakját idéztük fel.

„Ebből se lesz parasztember!”

Jó kedélyű, barátságos ember volt az öcsém, őszinte, egyenes beszédű – kezdte Tímár Illés, az író 85 éves bátyja. – Nagyperesen laktunk, később Polyákhalmon. Édesatyánk részesművesként dolgozott. Négyen voltunk testvérek. Máté jó tanuló volt, ha a keze ügyébe került egy újság, az mindjárt olvasni kezdett. Mondta is édesatyám, ebből se lesz parasztember soha! Az öcsém a hat elemi után a polgáriba került Endrődre. Mivel bent a faluban nem volt házunk, télen a rokonoknál lakott, nyáron pedig bejárt Polyákhalomról, az jövet-menet tizenhat kilométer volt naponta. Máté akkor és a későbbi gimnáziumi évek alatt is besegített a munkába. Főleg nyáron, aratáskor. Marokszedő volt és kévehányó. Később több tanyai történet is visszaköszönt az írásaiban. Nemegyszer a szereplőkben magunkra ismertünk. Én ezt nem bántam, de a bátyám megdorgálta érte. Ő elég komoly ember volt, meg hirtelen haragú. A család minden könyvét elolvasta, nekem is megvan valamennyi kötete. Büszkéek voltunk rá, de arra soha nem vágunk fel, hogy író van a családban.

Csínyre is kapható

Mátét a Péter András Gimnáziumban mindenki csak Dezsőnek ismerte. Tudniillik az ő mintaképe Szabó Dezső volt. Az önképzőkörökön is mindig róla tartott előadást, így maradt rajta ez a név. A diáktársai még a mostani találkozókön is Dezsőnek szólították – vette át a szót Vaszkó András, a gimnáziumi osztálytárs és barát. – Emlékszem, már hetedikes korában egyhangúlag elnöknek választotta az önképzőkör. Ez igen ritka dolognak számított, mert ez a poszt nyolcadikosoknak járt. De Máté már akkor elismert irodalmár volt. Versei jelentek meg az iskolában, s az ünnepeken is ő mondta a beszédet. Máté különös természetű gyerek volt. Már kinézésre is. A feje tartása kicsit féloldalas, azonkívül nagy bajuszt viselt. Különb minden stikliben benne volt. Megesett, hogy ruhástól bújtunk az ágyba, s ahogy leoltották a villanyt, már uzsgyi, ki is szöktünk az internátusból!

Lámpás a tanyavilágban

– Könyvtárosként a hatvanas évek végétől ismertem. Akkoriban még volt tanyavilág, és gyakran szerveztünk a tanyai iskolákban író-olvasó találkozásokat. Felejthetetlen ezeknek az estéknek a hangulata. Máté lámpa mellett beszélgetett az emberekkel írókról, teljes szívvel és nagy igyekezettel segítette őket a könyvek közötti eligazodásban. Ha valaki azt hiszi, hogy a tanyai emberek nem olvastak, nem művelődtek, nagyot téved. Ott volt csak igazán, a szó eredeti értelmében „önművelődés” – idézte a múltat Hornokné Németh Eszter könyvtáros. – Tímár Máté nagy értéke, hogy irodalmi rangra emelte Endrőd nyelvjárását. a Könyveiben gyakran jelennek meg endrődi emberek az ittenire jellemző élethelyzettel. Ezek az alakok a falu nyelvjárását beszéljük, ezt a csodálatosan gazdag, izes tájszavakban és hangzási

sajátosságokban gazdag nyelvjárást. Tímár Máté könyveiből egyetemi nyelvészeti tankönyvek is idéznek, például Lőrincze Lajos kézikönyve.

Endrőd szerelmese

Már kislánykoromban sokat hallottam róla. Édesanyámtól tudtam, mennyire tiszteli és szereti a szüleit. Mesélte, hogy az anyukája tejfölt és túrót árult. Máté kikísérte a piacra, nem szégyellte vinni az anyja kosarát. Ez nagy dolognak számított – gombolyított a szófonálon Császárné Gyuricza Éva, a család barátja, az Endrődiek Baráti Körének titkára. – Budapesten a nyolcvanas években a baráti kör révén kerültem vele közelebbi kapcsolatba. Az ő szellemének köszönhető az, hogy a baráti kör székhelye ma már Endrődön van. vallotta, a szülőfölddel való közvetlen kapcsolattartás nagyon fontos. Eszerint élt, a versei is erről tanúskodnak. A személye meghatározta a baráti kör szellemét. Az, hogy Rózsahegyi Kálmánnak emléktáblája van, hogy a második világháborús emlékmű megépült, hogy létrehoztuk a Kiszéti Gyógyszállóért Alapítványt – ez mind az ő elnöksége alatti időszak – az elmúlt kilenc év – eredménye. Vigyázta Endrődöt. Amikor hazajött, elment a paphoz, a tanácshoz, később a városházára és „leellenőrizte” a dolgokat. A választás után azonnal írt a polgármesternek, arra kérte, szeresse, féltse Endrődöt.

Mintha zoltárokat hallanék

Legelőször 1942 táján, a kisgazdapártban találkoztunk össze. Ott hétfvégeken mindig volt valami program: zene, bál vagy színdarabtanulás. Nekem rögtön föltűnt, hogy nem úgy beszél, mint az átlagember. Az első perctől fogva az volt az érzésem, mintha Bibliát vagy régi zoltárokat hallanék. Sokat gondolkodtam rajta, hogyan tudja ilyen különleges módon kifejezni magát – engem ezzel tett a barátjává – mesélte Márton Gábor helytörténész. – A másik, hogy ő már akkor verseket írt. Én is írogattam, igaz, az övéhez képest az enyéim olyanok voltak, mint a tornyos házak mellett a vityillók. De azért ő biztatott, jó tanácsokat is adott. Amikor később magyar-történelem szakos tanárként tanítottam, a gyerekeim előtt mindig kiemeltem és példaképnek állítottam a személyét. Mert nagy büszkeség és nagy érték az a falunak, ha ilyen embert mondhat fiának. Amikor hazajött, ott járt el előttünk, mert a rokonai a közelünkben laktak. Sokszor benézett hozzánk. A gyermekeim és az unokáim nagyon szerették. Olyan jóízű beszéde volt! Nagyon becsületes, nagyon gerinces embernek ismertem. Kicsit merésznek is, aki képes akár fejvel szétrombolni az akadályt. Az alkotásai Endrődnek felbecsülhetetlen értéket jelentenek. A feladatunk, hogy ezt ápoljuk, ugyanúgy, mint Rózsahegyi Kálmán emlékét.

Csath Róza

Tímár Máté író, szerkesztő 1922. november 21-én született Endrődön. Szeghalmon érettségizett. Első, nyomtatásban megjelent műve a Majoros Ádám krónikája. Témáit a paraszti világból, a diákévekből és a hadifogság szenvedéseiből merítette. Alkotói munkásságát József Attila-díjjal, SZOT-díjjal, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével ismerték el. Gyomaendrőd díszpolgárává fogadta. Az író 1999. május 8-án hunyt el Budapesten 77 évesen. Budapesti búcsúztatását május 21-én 9 órakor tartják a Szent Gellért-plébánián, ugyanezen a napon 15 órakor helyezik örök nyugalomra szülei sírjában az endrődi központi temetőben. Budapesten a Magyar Írószövetség nevében Pomogáts Béla irodalomtörténész búcsúztatja.

Az utolsó ámen!

*Endrőd: megviselt vén szívem
érted dobogja az utolsó áment,
Te vagy az én Jeruzsálemem,
melyre egész életem ráment.*

*Öröme, búja, sikere, kínja,
teljes egésze vagy és voltál,
fél-életem is odaadnám
többétenni kallódó sorsnál...*

*Szivárványom, Jóanyám
könnye,*

bölcsességem (ha lenne)

Édesapámé.

*Szép-szavam is szájáról való
a Körgát alól. S a szorgalmáé
minden tette serkentő példa,
melyről a Körös is suttog néha
(ha álmomban elébem fodroz),*

*az én szőke Amazonászom,
s Himalájám a Polyákhalma,
hová bárhonnán hazavágyom.*

*Szerelem, szépség, ihlet-álom,
melyből műveim születtek,*

*Dicsértessékkal köszönteni
a sorstiprott endrődieknek...*

*Lehet ez az utolsó ámen,
mely után már nem futja*

többre:

*Légy áldott drága Szülőföldem
mostan és mindörökre...*

(Budapest, 1998. július 14.)